

ביאורים

אתמול למדנו שהספקות במסורת החלו רק בזמן אנשי כנסת הגדולה, ובקרב יחידים. אך התופעה הייתה קשה לעם ישראל, וכדי שלא תתפשט היו צריכים חכמים לנקוט אמצעים שונים על מנת שלא תגרום נזק (לכן בכל הדורות התעמתו חכמינו עם הצדוקים ולאחר מכן עם הקראים). ניתן לדמות זאת לגוף האדם. בגוף יש מצב שבו תאים מתחלקים ללא בקרה, ולא נשלטים לחלוטין על ידי המוח. זוהי מחלה הנקראת 'סרטן'. הצדוקים והבייתוסים הם כמו סרטן באומה הישראלית, למרות המסורת החזקה והאמיתית הם קמו ומצאו סיבה לנסות ולהכחיש את האמונה החזקה שלנו. הם פתחו פתח לקבוצות מאוחרות יותר שמצאו אמתלאות וסיבות שונות להטיל ספק בדברי חכמינו הקדושים.

לאחר שדיבר על אלה שהוציאו עצמם מישראל, שב ריה"ל לסדר המסורת. עד כה ראינו שהמסורת מיוסדת על הנבואה, ועל החכמים הגדולים. נדבך נוסף שעליו נשענת המסורת הוא מספרם הרב של המוסרים ושל המקבלים, כי בכל דור היו תלמידים רבים, יחד עם הדגש על יראתם, חכמתם ומידותיהם הטובות של מעבירי המסורת.

לא סתם מדגיש ריה"ל את שלוש הנקודות הללו. יראת השמים של תלמידי החכמים מלמדת על זהירותם הרבה בכל הנוגע לדברי התורה ולהעברת המסורת. הם דקדקו בכל דבר שבקדושה עד שלא ישנו בבית המדרש אפילו שנת עראי, נזהרו ללמד את התלמידים בעצמם ועוד הנהגות רבות המלמדות על זהירותם בדברי תורתם. חוכמתם של תלמידי החכמים מבטיחה את העברת המסורת בצורה מדויקת, יחד עם הכוונה האמיתית בפרושי המצוות והשמעות שקיבלו מרבותיהם, ומידותיהם הטובות הן הבסיס הראשוני לכך שלא ישנו מהדברים בגלל כבוד, בצע כסף, קנאה או שאר מידות רעות.

הרחבות

מעלותיו של הלל הזקן

מחכמתו. "אמרו עליו על הלל שלא עזב דברי חכמה שלא למדה, אפילו כל הלשונות, אפילו שיחת הרים וגבעות ובקעות, שיחת עצים ועשבים, שיחת חיות ובהמות, שיחת שדים ומשלות, הכל למד. כל כך למה? משום ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר" [מסכת סופרים טז ז ועיין עוד פסחים סו].

וסבגלותו. עיין שבת לא. וכן אבות דרבי נתן יב טו.

מזרע דוד. בגמרא מסופר שרבי יהודה הנשיא (המכונה 'רבי') היה מזרע דוד [כתובות סב:], והוא דור שישי להלל הזקן (עיין הקדמת הרמב"ם למשנה, ג).

אחד מאלף

והיו לו אלפי תלמידים. "בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסים למקרא יוצא מהם מאה, מאה למשנה יוצאין מהם עשרה, עשרה לתלמוד יוצא מהן אחד" [ויקרא רבה ב, א]. רק מתוך אלפי תלמידים ששוקדים על לימודם יכולים לצאת תלמידי חכמים אמיתיים בודדים. לכן אומר הרב קוק שרק על ידי כך שייכנסו המון תלמידים לבתי המדרש יוכלו להיבנות תלמידי חכמים שיהיו מוכשרים לרוח הקודש, משום שהם יוצרים אווירה של קדושה [אגרות ראי"ה א רסו].

חוק וזמן נתן להם

ושלשים ראויים לעבר את השנים. בגמרא כתוב "ושלשים מהן ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון" [סוכה כח:]. לכאורה ריה"ל מפרש שדברי הגמרא נאמרו לגבי חכמת העיבור, שבמעשה זה כביכול, מעמידיים את החמה ממהלכה, וחכמים הם אלה שקובעים את התקופות (עיין 'קול יהודה').

שאלות לדיון

"ולא אמר דבר שלא שמע מפני רבו". אסור לתלמיד לחדש חידושי תורה?

האם אפשר לדעת את כל התורה?

אחר כך באו בעקבותיו שמעיה ואבטליון, ומתלמידיהם הלל ושמיאי. והיה מענין הלל מה שהתפרסם מחכמתו וסבגלותו, והוא מזרע דוד, וחי מאה ועשרים שנה. והיו לו אלפי תלמידים, ועל המבחרים שבהם נאמר: "שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלשים מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה, ושלשים ראויים לעבר את השנים, ועשרים בינונים. גדול שבהם יונתן בן עזיאל, קטן שבהם יוחנן בן זפאי, שלא הניח מקרא ומשנה ותלמוד הלכות והגדות וכל מדות חכמים וכל מדות סופרים וכל דבר ודבר שהוא מדברי תורה שלא למדו. אמרו עליו שלא שח שיחת הלל, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא קדמו אדם לבית המדרש, ולא ישן בבית המדרש לא שנת קבע ולא שנת עראי, ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין, ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ודורש, ולא פתח אדם לתלמידיו אלא הוא, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, ולא אמר הגיעה עת לעמוד מבית המדרש. וכן היה רבי אליעזר תלמידו נוהג אחריו".

וזה רבן יוחנן בן זפאי חי כמו רבו מאה ועשרים שנה, והיה בחרבן בית שני. ומתלמידי רבי אליעזר בן הורקנוס אשר לו פרקי רבי אליעזר המפרסמים בתכונה ובמידת הגלגלים והארץ וכל דבר מכלל הפוכים. ומתלמידי רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, והוא רבי ישמעאל של היכלות והפירות פנים ומעשה מרפכה, לפי שהוא ידע סודותיהם עד שהיה ראוי למדרגה קרובה לנבואה, והוא האומר: "פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת וראיתי את אפתיאל יה' ה' צבאות" ושאר ההלכה. ומתלמידי גם בן רבי יהושע המפרסם אשר ארעו לו עם רבן גמליאל המעשיים המפרסמים, ורבי יוסי, ורבי אליעזר בן ערך שנקאמר עליו: "אלו היו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואלעזר בן ערך בכף שניה, מכריע הוא את כלם".

רבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו

